

Viestintätutkimus hallinnon tutkimuksena

*Leif Åberg
(toimituskunnan pj.):
Viestinnän valtateillä,
Osma A. Wiio
kuusi vuosikymmentä,
Yliopistopaino,
Helsinki 1988, 204 s.*

Wiion juhlakirja koostuu 21 tekijän artikkeleista. Niistä hallinnon tutkimuksen kannalta kiintoisimpiin kuuluvat kuusi organisaatioviestintää koskevaa tarkastelua. Aiheeltaan hallinnon tutkimukseen lukeutuvat erät muutkin juutuista. Teosta arvioitaessa on otettava huomioon sen lajityypistä johutuva luonne. Onneksi Wiio on saanut arvoisensa juhlakirjan, joka koostuu monista hyvinkin painavista puheenvuoroista.

Kuuden teokseen sisältyvän artikkelin perusteella organisaatioviestinnän tutkimus muistuttaa luonteeltaan ja ongelmiltaan organisaatioteorioita ja niille perustuvaa tutkimusta. Toisin kuin suuressa osassa politiikan, suurehkoissa osassa julkisen hallinnon ja osassa nykyistä yritysten hallinnonkin tutkimusta sosiaaliset ja historialliset olosuhteet eivät näytä nousevan keskeiseen asemaan.

Kari T. Elorannan (ks. myös Eloranta 1987a, Mälkiä 1988) ja Kyösti Pulkkinen artikkelit »Hajautettu tekoäly ja viestinnän tutkimus» sekä »Organisaation rakenteen ja viestinnän huomioon ottaminen yrityksen tietoresurssien hallinnossa» antavat ajetta pohtia, kuinka kaikkein ajankohtaisinta, tietotekniikan syvälliseen sisäistämiseen perustuvaa, liittyvää ja johdettavaa analyysia voitaisiin lähentää konkreettisia olosuhteita koskevaan tarkasteluun. Näin voitaisiin vähentää sitä abstraktiutta, mikrotaisoisuutta ja teknistä luonnetta, joka on aluksi ilmeisen väistämättömä omaksuttaessa tiukkaan käsitteelliseen tarkkuuteen ja eksaktiuteen perustuva tutkimustapa, jossa tietokonepohjaisella mallittamisellakin on tärkeä asema. Sama pohdinta soveltuu tarvittavin muutoksin myös Leif Åbergin (ks. myös Åberg 1986, Eloranta 1987b) artikkeliin »Tiedon etsinnän rakenteet työorganisaatioissa».

Henrik Gahmberg (ks. myös 1986, Broms & Gahmberg 1987)

tarkastelee otsikolla »Viestintä ja johtajuus» strategista johtamista koskevan tutkimuksen muuttumista kulttuurin tutkimukseksi. Kulttuurin luonne kommunikaationa — perinteenä, merkityksinä, kielenä ja muina merkitysjärjestelminä — oikeuttaa tuollaisen tutkimuksen lukemisen viestintätutkimukseen. Gahmbergin artikkelin perusteella tutkimusalan haasteisiin kuuluu lähtökohtien moninaisuus erityyppisistä semiotiikoista symbolismin tutkimukseen, tarve kehystää johtamiskulttuureja koskevat eritetyt yhteiskunnan koko kulttuurin analyyseilla sekä ratkaisut niihin pulmiin, jotka aiheutuvat johtamiskulttuureja koskevan tiedon soveltamisen tiukoista organisaatiotaosista ehdoista.

U. E. Moisan artikkelin »Aktiivihminen työyhteisön tuloksentekijänä — Uusi haaste viestinnälle» taustalla voidaan nähdä japanilaisen johtamisen tulokset ja japanilaisen johtamisajattelun leviäminen länsimaihin. Moisan artikkelin perusteella voidaan nostaa esiin vastaavia hallinto- ja organisaatiokulttuurien tutkimuksen kysymyksiä kuin Gahmbergin tarkastelun tapauksessa. Jos omaksutaan muiden kulttuurien johtamisoppeja, tulisiko kulttuurit tuoda maahan kokonaisuudessaan? Ellei koko kulttuuria tuoda, käykö niin kuin suhteessa Yhdysvaltoihin eli että arvokkain aines helposti unohtuu?

Perti Tiihosen (ks. myös 1987) artikkeli »Internal Communication in the Public Library» poikkeaa teoksen muista organisaatioviestintää koskevista tarkasteluista konkreettisen perustansa vuoksi. Henry Mintzbergin (1979) organisaatiotyyppiojia soveltaen Tiihosen päätyy siihen, että yleinen kirjasto on risteymä konebyrokratiaa ja ammatillista byrokratiaa. Edellisen piirteet aiheutuvat muun muassa keskittyneisyydestä, ja jälkimmäisen luonnetta kirjasto saa esimerkiksi johdon ja työntekijöiden välisen organisaatiotason ohuuden, asiantuntijoista koostuvan teknostruktuurin puuttumisen sekä toimintaprosessin monimuotoisen luonteen vuoksi. Tiihosen analyysi on tarkka inventaari monista tärkeistä hallinnon yksityiskohdista, jotka tapaavat jäädä huomiotta leveämmällä »pensselillä» toteutetuissa erittelyissä. Tiihosen tutkimus on välillisesti myös lisäosoitus niistä tiukoista rajoista, joissa organisaatioviestintä-

nän analyyseissa eritellyt organisaatiot toimivat ja joihin tuollainen tutkimuskin usein ne joutuu rajamaan.

Hallinnon tutkimusta luonteeltaan on myös Terhi Rantasen historiallinen erittely »Venäläiset uutistoimistot — yksityisistä yrityksistä valtiollisiin laitoksiin». Hieman vähemmän perinteisen kuvailevan historiantutkimuksen tapaan toteutettuna samankin aiheen jatkoerittelyt olisivat arvokas lisä vaikkapa yksityistämisen ja »julkistamisen» analyyseihin. Hallinnon tutkimuksen aihepiiriin kuuluu myös Jorma Miettisen »Televiestoverkkojen uusjako», vaikka kysymyksessä ei olekaan varsinaisen loppuunviety tutkimustarkastelu vaan tämän tarkkaa tutkimusta ansaitsevan ja tarvitsevan aihepiirin kartoitus.

Kiintoisia ituja ja ideoita myös organisaatioviestinnän ja viestintähallinnon tutkimukselle sisältyy myös taloustieteellisten otteiden merkitystä aiheellisesti korostavaan Helena Mäkinen artikkeliin »The Economic Value of Information», joka tosin keskittyy hallinnon tutkimukselle suhteellisen etäisiin makrotaloudellisiin informaatiotalouden kysymyksiin. Ulla Majja Kivikurun »Terveisiä afrikkalaisesta kylästä» on puolestaan terveellinen ja lukukelpoinen annos viestintätutkimuksen tietoa myös kehitys yhteistyöhankkeiden ja niiden hallinnon tutkijoille. Läntisen teollisuusmaan itsestään selvytydet eivät välttämättä toimi Afrikassa, Aasiassa tai Latinalaisessa Amerikassa.

Erityisen lukukelpoinen on myös Dan Steinbockin artikkeli »Tiedotustutkimus ja pragmaattinen käännös», joka sanomaltaan yleisenä kohtaa myös hallinnon tutkimuksen. Steinbock toivoo siirtymää tieteilevästä ja intellektuaalisovasta sekokielestä selkokielelle ja sujuvaan kerrontaan ja alkaa itsekin heti toteuttaa oppiaan. Ei varmaan ole sattuma, että teoksen luettavimpiin juttuihin kuuluu Kaarle Nordenstrengin lähistoriaa koskeva ja sinänsä hallinnon tutkimuksesta etäänkölle sijoittuva »Silloin ennen», joka on selkeää, sujuvaa ja juoheaa proosatektiä.

Erät teoksen juutuista eivät siis juuri liity hallinnon tutkimukseen. Erät niistä ovat persoonallisia muisteluksia, mutta useimmat ovat analyyseja viestinnän sisällöistä, rauhanviestinnästä, viestinnän vaikutustutkimuksen nykyti-

lasta, uutistoiminnasta, kokonaisnäkemyksen tarjonnasta sanomalehdissä sekä sananvapaudesta. Yksityiskohtaisesti tässä tarkastelujen juttujen lailla nämä artikkelit ovat yleensä varsin lukukelpoisia. Monet niistä ovat ilmeisen ansiokkaitakin alallaan. Vain muutamassa teoksen 21 artikkelista olisi hieman tarkempi editointi saatanut olla paikallaan.

Hallinnon tutkimukselle viestintätutkimus on ilmeisen rinnakkainen ja läheinenkin tutkimusalue. Tärkeimmät ovat yhteydet organisaatioviestinnän tutkimuksessa, viestintähallinnon ja -politiikan tutkimuksessa samoin kuin viestintätalouden ja -kulttuurin tutkimuksessa. Hallinnon tutkimuksen tulisi antaa panoksensa organisaatioviestinnän tutkimuksen suuntaamiseksi entistä yhteiskunnallisiin ja historiasidonnaisempiin kysymyksiin. Samoin hallinnon tutkimuksen tulisi turvata viestintähallinnon ja -politiikan, -ta-

louden ja -kulttuurin erittely siten, että aihepiirin institutionaalisiin järjestelyihin saataisiin alan tutkimuksesta vielä paljolti puuttuva luoja ote. Vain joukkoviestinnän tutkimuksessa pitkään keskeisinä olleet mutta sittemmin uusia aiheita rinnalleen saaneet viestinnän sisällön ja vaikutusten ongelmat ovat hallinnon tutkimukselle syrjäisempiä.

LÄHTEET

Broms, Henri ja Gahmberg, Henrik: Semiotics of Management. *Helsinki School of Economics, C*: 53. Helsinki 1987.

Gahmberg, Henrik: Symbols and Values of Strategic Managers. *Acta Academiae Oeconomicae Helsinkiensis. Series A*: 47. Helsinki 1986.

Eloranta, Kari T.: Hajautettu tekoäly. *Acta Universitatis Tamperensis. Ser B*: vol 26. Tampere

(1987a).

Eloranta, Kari T.: »Tutkimus työorganisaatioiden tiedonhakurakenteista: Kriittisiä huomautuksia Leif Åbergin väitöskirjaan.» *Hallinnon Tutkimus* 6(1987): 1, s. 67—71. (1987b)

Mintzberg, Henry: *The Structuring of Organizations*. Englewood Cliffs NJ, Prentice-Hall 1979.

Mälkiä, Matti: »Eloranta, Kari T. Hajautettu tekoäly.» *Hallinnon Tutkimus* 7(1987): 4. (Kirja-arvostelu.)

Tiihonen, Pertti: Viestintä ja hallinto yleisessä kirjastossa. *Helsingin yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja* 1 A, 4/87.

Åberg, Leif: Information Seeking Structures in Work Organizations: Structural Parameters, Measurement Techniques and Empirical Results for Eighteen Finnish Work Organizations. *Viestintätutkimuksen Seuran Julkaisusarja* N:o 10, Helsinki 1986.

Pertti Ahonen